

7 Rettigheter

7.0 Endringslogg	1
7.1 Innledning og bakgrunn.....	2
7.2 Rettigheter i Geovekst	2
7.2.1 Definisjoner	2
7.2.2 Partenes rettigheter	2
7.2.3 Konsekvenser av endringer i partsforholdet.....	3
7.3 Distribusjon og salg	4
7.4 Den rettslige og teknologiske utviklingen etter 1995	5
7.4.1 Innledning.....	5
7.4.2 Opphavsrettens utvikling.....	5
7.4.3 Databasevern	7

7.0 Endringslogg

(ENDRINGSLOGGEN BLE INNFØRT I JUNI 03. ENDRINGER FØR DEN TID ER IKKE MED I LOGGEN.)

Dato	Kort beskrivelse av endring
2006-10-24	Nytt kapittel 7.1.1, Formidling av rettigheter til Geovekst-data. Etter at NE overtok formidling av Geovekst-data f.o.m. 1. juli 2006, var det enighet om å kun benytte begrepene disposisjonsrett og publiseringsrett. Forståelsen av dette er lagt inn i dette nye kapittelet. Endringene er gjennomgått og godkjent av Geovekst-forum 16. og 17. oktober 2006.
2011-04-08	Endret 7.1.1 pga endringene i formidling av Geovekst-data fra 01.01.2011 (NE ->FMT) Endret 7.2.2 – fjernet eksemplet med DEK
2017-04-03	Oppdatert fullstendig med nye lovhenvvisninger og moderne språkbruk, samt en ny forenklet lisens- og prismodell.

7.1 Innledning og bakgrunn

Dette kapitlet har i det vesentligste stått uendret siden Geovekst startet tidlig på 90-tallet. Kapitlet hadde den gang et visst tilsnitt av opplæring i de rettslige forholdene rundt kart og kartdata, som hadde hatt lite fokus i den analoge tidsalderen. Dette gjør at det nå fremstår som en noe foreldet lærebok. En viss oppdatering av praktiseringen har skjedd, som gjenspeilet i endringskatalogen.

Det er derfor foretatt en total omskrivning av dette kapitlet. Avsnittet om den rettslige og faktiske utviklingen er flyttet til slutt. Lisens- og prisregimet er forenklet og det gjøres nå et skille mellom intern publiseringsrett, som tilsvarende gammel disposisjonsrett, og ekstern publiseringsrett.

7.2 Rettigheter i Geovekst

7.2.1 Definisjoner

Rettighetshaver er den som har rett til å gi tillatelse til alle typer bruk av produktet. Rettighetshaver er den som har frembrakt produktet, for eksempel opphavsmannen eller den som har investert i databasen.

Intern publiseringsrett er rett til å disponere produktet til intern eller privat bruk. Produktet kan kopieres og fremvises i den grad dette er nødvendig for å gjøre forutsatt bruk av produktet, inkludert bruk i egne interne systemer og nettverk for en juridisk person, eller på egne hjemmenettverk for en privat person.

Ekstern publiseringsrett er rett til å kopiere og fremvise produktet i eksterne nettverk og enheter for bruk i applikasjoner på alle typer plattformer. Det gir rett til å sette opp lovlige kopieringsløsninger for kunder (Map on Demand) og å fremstille trykte produkter på nærmere vilkår.

7.2.2 Partenes rettigheter

I henhold til Prinsipper for geodatasamarbeid (Vedlegg 1 til Sentral avtale om geodatasamarbeid, pkt. 9) eier partene i felleskap de samfinansierte data (er rettighetshavere). Dette betyr at håndtering av rettighetene til produktet må skje etter avtale mellom partene, og at et flertall ikke kan disponere i strid med mindretallets ønsker, med mindre partene selv har bestemt at dette kan skje.

Geovekst-forum anbefaler at forvaltningsavtalene gir adgang til flertallsavgjørelser. "Flertall" betyr at mer enn halvparten av de tilstedeværende parter stemmer for. Avgjørelsen må treffes i et møte hvor alle er innkalt, og hvor innkallelsen angir at slike avgjørelser skal diskuteres. Man må se på hvilke avgjørelser som kan treffes ved flertallsavgjørelse, og hvilke som det må være konsensus om. Enkelte avgjørelser med tunge økonomiske konsekvenser for partene kan være umulige å gjennomføre dersom det ikke er konsensus.

Prosjektet blir rettighetshaver til data hvis disse er etablert av prosjektet eller hvis en part (opprinnelig rettighetshaver) har solgt alle rettigheter til prosjektet. I noen tilfeller selger en part bare begrensede rettigheter til prosjektet, da er denne parten fortsatt rettighetshaveren. De øvrige partene får rettigheter etter den avtalen som er inngått med rettighetshaver.

Partene har full intern publiseringsrett innenfor de enheter som er akseptert som parter, se kapittel 7.2.3.

Partene bør ikke utvikle konkurrerende produkter. I praksis har samarbeidspartnere opptrådt som om det står at konkurrerende produkter ikke skal utvikles, og dette er også hva Geovekst-forum anbefaler.

Generelt legges det også til grunn at Geovekst-partene kan bruke data fra grenseområdet til det området man har rettigheter til, f. eks. fra små arealer i nabokommunen i den grad brukeren naturlig trenger dette.

Salg av FKB-data og definerte avledede produkter bør kun skje fra en eller to av partene, normalt Kartverket og kommunen. Alle parter bør ha anledning til å drive med verdiøkende produkter og tjenester basert på disse, både i analog og digital form. For analoge produkter skal det ikke gjøres tilbakeføring til prosjektet.

7.2.3 Konsekvenser av endringer i partsforholdet

Samarbeidspartenes fundament er at kostnadene deles etter – nokså grovt vurdert – nytte. Ved endringer i partsforholdet vil endringer i rettighetsforholdene vurderes ut fra eventuelle endringer av nytte. Orientering om hver av de sentrale avtalepartene er gitt i kapittel 2 Organisering av geodatasamarbeid.

Ved endringer i partsforhold, enten at en part skiller ut deler av sin virksomhet i egne selskaper eller en part fusjonerer med en annen virksomhet, legges følgende til grunn:

- Den del av selskapet som ivaretar de opprinnelige oppgaver som lå til grunn for deltagelse, fortsetter som ordinær part.
- Utskilte selskaper som fortsatt eies med mer enn 50% av opprinnelig virksomhet, kan tilbys intern publiseringsrett. Slike selskaper skal betjenes av den ordinære parten, som selv kan sette vilkår for eventuell intern betaling etc.
- Nye virksomheter som kommer inn som følge av en fusjon, kan på samme måte tilbys intern publiseringsrett fra sin ordinære part.
- Utvidet bruk som følge av disse typer endring av partsforhold, skal danne grunnlag for eventuell økning av kostnadsandel.

Eksempler:

- Interkommunale selskaper (heleid av involverte kommuner) som utfører ordinære kommunale oppgaver, kan gis vederlagsfri tilgang til dataene. Om kommunen velger å fakturere bruk av kartdata, skal ikke dette inntektsføres for Geovekst-prosjektet, fordi det anses som en intern fakturering.
- Forvaltningsbedriften Televerket inngikk "Sentral avtale om Geodatasamarbeid" 5. juni 1992 og er i dag en del av konsernet Telenor ASA, se for øvrig beskrivelse i avsnitt 2.5.4 om utviklingen fra Televerket til Telenor Networks as (TN). TN ivaretar bruksområdet Televerket opprinnelig gikk inn med og som er ordinær Geovekst-part. De øvrige selskaper Telenor ASA eier mer enn 50% av, har intern publiseringsrett. Alle leveranser fra prosjektene skal rettes til TN. TN sin faste representant i Geovekst-forum er ansvarlig for å rapportere vesentlig økning i anvendelse eller anvendelsesområder.

7.3 Distribusjon og salg

Det foreslås en forenklet modell som samtidig åpner for at det blir enklere å prise bruken av dataene i tjenestebaserte strukturer. Det skal nå være klarere hva som er en rettighetsdefinisjon, og hva som er prismodeller innenfor de forskjellige typene av rettigheter. Dette er en oversikt over hvordan dagens rettigheter kan inngå i det nye forslaget.

Tidligere lisensiering og prising	Intern publiseringsrett	Ekstern publiseringsrett
<i>Disposisjonsrett</i> gir rett til intern og privat bruk i opprinnelige og eventuelle nye versjoner i 1 år.	Inngår etter samme priser som før	Inngår med dagens særskilte prising, se under.
<i>Tidsbegrenset disposisjonsrett.</i>	Prismodell for intern publiseringsrett.	
<i>Publiseringsrett</i> gir rett til fremstilling, formidling og fremføring av eksemplarer av basisprodukter.	Inngår for interne systemer.	Inngår.
<i>Tidsbegrenset publiseringsrett</i> kombinert med tidsbegrenset disposisjonsrett.		Blir en prismodell for ekstern publiseringsrett.
<i>Særskilt disposisjonsrett for distribusjon</i>	Ikke vært brukt på mange år, betaler bare når en kunde bruker det. Utgår.	
<i>Særskilt disposisjonsrett for publisering.</i> Teller etter bruk.		Blir en prismodell for ekstern publiseringsrett. Lite brukt, aktuell modell for levering via tjenester.
<i>Særskilt disposisjonsrett med publisering.</i> Ingen rapportering av bruk.		Blir en prismodell for ekstern publiseringsrett

Kommentert [LA1]: Har forenklet forklaringene, ikke nødvendig å ha med alle definisjonene flere ganger.

Det nye forslaget har en forenklet lisensmodell, og gjør det lettere å prise bruk i døgkontinuerlige tjenester som kreves etter INSPIRE-direktivet.

Prising kan tilpasses etter om man får massiv-nedlastning eller laster ned etter bruk, f.eks. via WMS/WFS.

Tjenestebasert distribusjon gjør det mulig å «telle» faktisk bruk og basere prisingen på dette.

Rettighet	Prisstruktur	Kommentar
Intern publiseringsrett	1. Årlig sum som er fast eller basert på bruk. 2. Engangskjøp for mindre områder.	Betaling tilsvarende gammel disposisjonsrett. Må se på nye prismodeller for at dataene leveres fra oss i WMS/WFS tjenester.
Ekstern publiseringsrett	Betaler en årlig sum som kan være fast eller basert på faktisk bruk.	Redusert pris for intern publiseringsrett, med tillegg for deres kunde(rs) bruk basert på den aktuelle forretningsmodellen.

Alle Geovekst-data som vises på Internett og i analoge kart og andre trykksaker skal merkes:
Kartgrunnlag: Geovekst

7.4 Den rettslige og teknologiske utviklingen etter 1995

7.4.1 Innledning

I denne perioden har både retten og teknologien endret seg betraktelig. Åndsverkloven har blitt gjenstand for betydelige endringer og implementerer flere runder med nye EU-direktiver. Geodatabransjen har fått øket internasjonal betydning fra den sterke fremveksten av bruk av geografisk informasjon generelt og behovet for data over landegrensene i en stadig mer global verden.

I denne sammenhengen er de detaljerte kvalitetsdataene som Geovekst sitter med av stor økonomisk og samfunnsmessig betydning. INSPIRE direktivet og Geodataloven har ytterligere forsterket dette.

Dagens fokus er på formidling av geodata gjennom tjenester og for direkte bruk i applikasjoner på tvers av landegrensene. Dette har medført at det har kommet en rekke regler som skal sikre rettigheter og ansvar for både formidlere og brukerne av nasjonale, europeiske og globale tjenester. Disse har også betydning for formidling av geodata og især for Geovekst-data som fortsatt er betalingsdata.

7.4.2 Opphavsrettens utvikling

Man skiller mellom materielle rettigheter til materielle ting/fysiske gjenstander, og immaterielle rettigheter til immaterielle produkter, eller åndsprodukter. Geografisk informasjon omfattes av det som kalles litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk. Slike verk kan ha beskyttelse som åndsverk, og vil i alle fall ha beskyttelse som databaser.

Det karakteristiske for åndsprodukter i motsetning til fysiske produkter, er at verdien av det arbeid man nedlegger ligger i *utformingen* av en fysisk gjenstand, ikke i den fysiske gjenstanden som sådan. Åndsproduktet vil likevel sjelden ha noen økonomisk verdi for den som har utformet det, dersom den ikke blir gjengitt ved hjelp av en fysisk gjenstand. Salg av rettigheter til åndsprodukter har tradisjonelt vært knyttet til salg av eksemplarer.

I dag kan man se at de fysiske gjenstandene oftest tilhører brukeren i utgangspunktet, som PC'er, telefoner og e-lesere, i motsetning til tidligere hvor de var knyttet til fysiske gjenstander produsert av eller med tillatelse fra rettighetshaver, som bøker og datadisker. Vi snakker derfor i større grad om innhold i stedet for utforming.

Dette har medført store utfordringer for lovgiver både nasjonalt og internasjonalt. En tilnærming som har vært mye brukt er å lage mer teknologi-spesifikke regler, men dette bryter med et gammelt og godt prinsipp i opphavsretten om at lovgivningen bør være teknologinøytral. Det medfører også at lovverket blir liggende bak den teknologiske utviklingen, og ofte blir en hemsko på hvordan rettighetene kan håndteres.

Et godt eksempel er at da InfoSoc-direktivet¹ ble innført i norsk rett i 2005, var det allerede foreldet fordi det ikke tok høyde for bruken av personlige håndholdte enheter. Dette resulterte i at Stortinget valgte å gjøre håndholdte enheter til lovlig avspillingsutstyr selv om dette egentlig faller utenfor direktivet. Konklusjonen på dette var at det å bryte kopisperrer kunne være lovlig for lovlig bruk.

¹ Information Society eller Opphavsrettsdirektivet på norsk (2001/29/EF)

Fra Innst.O.nr.103 (2004-2005) *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i åndsverkloven m.m.:*

Komiteen ser at det er et klart dilemma for innholdsleverandøren at systemer som skal beskytte mot skadelig piratvirksomhet, også legger til dels sterke bånd på den alminnelige forbrukers anvendelse av lovlig ervervet eksemplarer. Dette reiser også spørsmål om hvilket vern slike systemer skal gis, og i hvilken utstrekning vernet skal gjelde....

Komiteens flertall ... mener at den raske teknologiske utvikling tilsier at hva som utgjør relevant utstyr i lovens forstand bør forstås relativt fleksibelt. Hvorvidt et avspillingsutstyr er relevant må vurderes konkret i det enkelte tilfelle, og et sentralt moment i denne vurderingen vil være hvilke forventninger til avspilling forbruker med rimelighet kan ha til det aktuelle produkt.

Flertallet har merket seg at departementet mener en MP3-spiller ikke kan være en relevant avspiller for en CD-plate. Flertallet deler ikke dette syn. Flertallet ser at digitale musikkspor innkjøpt til avspilling på en CD klart bør kunne overføres og brukes på en MP3-spiller. ...

I 2017 har teknologien gått enda et steg videre og man får underholdningen direkte på egne enheter uten bruk av disk og andre fysiske mellomledd. Nå er problematikken hvem som skal betale hvem når produkter ligger på Spotify og Netflix, og hva med distribusjon via kabel TV?

For kartbransjen er det nå formidling via WMS og WFS som skaper mye av de samme rettslige spørsmål og utfordringer som musikk og videotjenester.

Dette har også utfordret tradisjonelle regler som konsumpsjonsreglene (en fysisk bok kan selges videre og lånes ut, men ikke en e-bok), definisjon av eksemplarframstilling (browsing, linking, strømming og formidling i nettverk) og det i dag til dels unaturlige skillet mellom mediedata, dataprogrammer og databaser.

For geodatabransjen har endringene hatt to hovedeffekter:

1. Stedfestede data har fått en stor betydning i informasjonssamfunnet, både i seg selv og som bærer av andre typer data.
2. I likhet med de mange andre rettighetshavere må vi håndtere en verden hvor brukerne mener informasjon skal være gratis eller i alle fall koste veldig lite, uten at pengene til å produsere dette nødvendigvis kommer fra andre kilder.

I 2016 kom en ny høring rundt endringer i åndsverksloven. Den er sterkt omdiskutert og bærer fortsatt preg av at man prøver å «lappe på» gamle analoge regler og teknologispesifikke endringer. Dette er noen av hovedpunktene som er interessante på vårt område:

- Man har forsøkt å omforme bestemmelsene om opphavsrettens innhold (enerettene) i henhold til nye former for utnyttelse og hva ny rettspraksis har uttrykt. Meningene er delte om hvor vellykket dette er. Noen tar til ordet for at man må se på hele enerettsbegrepet på nytt, i stedet for å flikke på gamle regler om fremføring og tilgjengeliggjøring.
- Sentrale begreper i opphavsretten er når et verk er offentliggjort eller utgitt. Dette danner grunnlag for om en del av avgrensingene av enerettene kommer anvendelse. For eksempel kan man bare fremstille eksemplarer til privat bruk hvis verket er offentliggjort, og bruk av avtale- og tvangslisenser krever at verket er utgitt. Man forsøker stadig å finne en rimelig definisjon i forhold til at man ikke lengere kan basere seg på at verket er knyttet til en fysisk gjenstand, og nå gjøres dette ved en tilføyelse av at det også er utgivelse når allmennheten (les brukerne) selv kan fremstille (lovlig) eksemplarer. Dette vil for eksempel gjelde Map-on-demand.

- Visse midlertidige eksemplarer (åndsverkslovens § 11a) kom inn med opphavsrettsdirektivet, og skulle ta høyde for at i digitale nettverk blir eksemplarer ble fremstilt underveis til det eksemplaret som blir tatt i bruk. Dette er også en type kopiering som etter e-handelsdirektivet ikke medfører noe ansvar for nettverksleverandøren. § 11a gjør i dag unntak for dataprogrammer og databaser, dette er foreslått fjernet fordi man ikke ser noen grunn til å ha andre regler her. Basert på reglene om midlertidige eksemplarer mener departementet at nettlensing ikke er ulovlig eksemplarframstilling, men når det gjelder strømming og lenking forholder ting seg annerledes.
- Diskusjonen rundt lenking går på hva som skal anses som en tilgjengeliggjøring og i rettspraksis har det vært diskutert om det er en forskjell hvis man linker til noe som allerede er offentlig tilgjengelig.
- Spørsmålet om kopiering eller strømming fra ulovlige kilder har vært mye diskutert, og i utgangspunktet er dette ikke lovlig, men samtidig er det vanskelig å si hva som er kriteriet for eventuelt å straffeforfølge det. Det er foreslått nye regler rundt dette i forbindelse med paragrafen om eneretter.
- Den tidligere ulovfestede praksis rundt opphavsrett i arbeidsforhold foreslås lovfestet for alle typer verk, i dag er det bare dataprogrammer (§ 39g).

7.4.3 Databasevern

Det som vi tidligere kalte katalogvern i åndsverkslovens § 43, fikk nytt innhold og liv da dette ble brukt som forbilde for at EU innførte et direktiv om databasevern (sui generis). Dette ble etter hvert innført i norsk rett, som en utvidelse av § 43, både når det gjelder hvilke arbeider som er vernet og omfanget av vernet. Det fremtrer fortsatt som et investeringsvern, hvor man unngår å måtte sette press på kravet til verkshøyde for åndsverk.

I motsetning til for opphavsrett, kan rettighetshaver være en juridisk eller en fysisk person, nemlig den som investerer eller sammenstillter. Databasefrembringeren som gis vern under sui-generis-regelen defineres som den som tar initiativet til og risikoen ved investeringen. Flere investorer kan eie et fellesverk, hver enkelt må ha gjort en vesentlig investering.

Direktivet beskytter mot utdrag og ny bruk. I Norge har man valgt å innføre dette som en enerett. I andre land i Europa har man innført det som en rett til å forby visse handlinger. Dette kan kanskje synes uvesentlig, men fra et juridisk ståsted er dette to forskjellige ting, som blant annet får konsekvenser for erstatnings- og strafferettslige forhold.

Datamaskinprogrammer som benyttes ved etableringen og bruken av en database, dekkes ikke av databasedefinisjonen. Slik programvare nyter eget vern, og gir ingen rettigheter til dataene som programmet benytter. Verk og andre arbeider beholder sitt selvstendige vern selv om de med rettighetshavers samtykke er inkorporert i en database.

Direktivet presiserer at sui generis ikke må gi anledning til å skape et informasjonsmonopol. Innholdet skal ikke ha beskyttelse i seg selv med mindre det oppfyller betingelsene for å være et åndsverk.

Siden databasedirektivet ble vedtatt, har direktivets innhold blitt ytterligere klargjort gjennom rettspraksis i EU-domstolen. Domstolen har i flere saker i 2004 (Fixtures-sakene C-46/02, C-338/02 og C-444/02, William Hill C-203/02) tolket kravet om "vesentlig investering" strengt. Etter direktivet artikkel 7 nr. 1 skal investeringen knytte seg til innsamling, kontroll eller presentasjon ("obtaining, verification or presentation of the contents") av innholdet. Domstolen har tolket investeringskravet knyttet til å samle inn ("obtaining") til bare å omfatte ressurser som er brukt på å lete opp data. Dette

betyr at ressurser som er brukt på å skape nye data ikke gir grunnlag for databasevern etter direktivet, her må det eventuelt påberopes at det er et opphavsrettslig vern.

Etter dette er det bare investeringer som knytter seg til selve innsamlingen av eksisterende data, sammenstilling og kontroll av disse, samt presentasjon av databasen, som er relevant ved vurderingen av om databasen er beskyttet. Dette er i stor grad for å hindre at det oppstår informasjonsmonopoler.

Siden oppmåling og kartlegging primært dreier seg om å verifisere og presentere opplysninger som finnes og som kan samles inn av hvem som helst, har dette ikke hatt så stor betydning.